

Štěpán Plaček

Pro marxisty je nesporné, že politika není pouhá dovednost, ale věda. Otázka jejího začlenění do marxistické klasifikace společenských věd není dosud dořešena, avšak v probíhající diskusi o politické vědě (respektive vědě o politice, politologii — terminologie není ještě ustálená) byla již uvedena řada důvodů pro to, aby výzkum problémů spadajících do její oblasti byl ze studia ostatních společenských věd vyloučen. Naléhavost soustavného a souvislého výzkumu těchto problémů plyne mj. z toho, že politika hraje dnes ve společenském dění a zejména v dění v měřítku mezinárodním, dotýkajícím se v nebývalé míře osudů lidstva, stále významnější roli a že se objevuje stále více nových otázek vyžadujících teoretického a praktického politického řešení.

Tím však, že politiku pojmáme jako vědu, jsme ještě nevystihli celou její povahu. V roce 1920 připomenul Lenin Gallacherovi, že „politika je věda a umění, které nikomu nepadá do klína a které se nikomu nedostává darem“. Obě tyto stránky politiky musíme ovšem vidět v jejich dialektické jednotě, neboť i politické umění (umění správně politicky jednat a rozhodovat — „decision making“), byť je třeba je od vědy odlišovat, z ní musí nicméně vždy vycházet, protože věda, která odhaluje zákonité souvislosti a vyúsťuje v marxistickou politickou teorii, je současně i návodem k politickému jednání, v němž se pak politické umění uplatňuje, dbajíc přitom i svých vlastních pravidel a zkušeností.

Zákonité procesy se, jak známo, neuskutečňují ve společnosti samočinně; mohou být překážkami bržděny, mohou však také být urychleny (například odstraněním překážek, tj. subjektivní činnosti). „Je třeba nechat okamžik dozrát a soustavně tomuto dozrávání napomáhat,“ píše v r. 1914 Lenin Šljapnikovovi. Takové urychlení, v němž se již musí uplatnit politika jako umění, však musí — má-li být účinné — vycházet z vědecky zjištěných objektivních možností, tj. nesmí být voluntaristické, subjektivistické a nesmí se uskutečňovat způsobem, kdy se prostředky dostávají do rozporu s cíli (kde není dbáno dialektiky prostředků a cílů). Politika jako umění správně politicky jednat, rozhodovat a řídit usiluje o optimální využití zákonitostí, objektivních souvislostí, tendencí a možností, které věda objevila a proanalyzovala. Nesmí je proto nikdy ignorovat a nemůže je ani přeskakovat, ani znásilňovat. Nemůže uskutečnit nemožné, ale ví, co je možné, a pokud též ví, jak o to nejlépe usilovat, je to především způsobeno tím, že vychází z vědeckých poznatků a zásad.

Dialektický vztah mezi vědou a politickou praxí se projevuje mj. v tom, že věda, která sama čerpá a vyrůstá z praxe (nelze ji vymýšlet!), je současně i návodem k praktickému politickému jednání. A dnes to jsou právě nové, dosud nevyřešené nebo nedořešené problémy současné politické praxe, jež vyžadují souvislého, prohloubeného a účelně skloubeného respektive členěného vědeckého rozboru všech otázek spadajících do oblasti politiky, mj. i těch, kterými se z jiných aspektů zabývají jiné společenskovědní disciplíny, k jejichž poznatkům je pak třeba rovněž přihlížet. Jde tu tedy o studium velmi rozsáhlé a též komplexní, jež plně slouží politické praxi. Je i dnes velmi zajímavé, že Lenin v r. 1920 z ohromného počtu momentů, kterým je třeba věnovat pozornost, vyzvedává zejména dva, které je třeba mít především na mysli, má-li se marxistická politická činnost v jednotlivých zemích rozvíjet na podkladě vědeckých zásad. Věda tu — podle Lenina — vyžaduje, aby se 1. přihlíželo ke zkušenostem jiných zemí (zejména k analogickým zkušenostem) a 2. aby se politika nikdy nestanovila jen na podkladě tužeb a názorů a stupňů uvědomění jen jedné skupiny či strany, nýbrž vždy se zřetelem ke všem silám působícím v té které zemi. Je tedy třeba přihlížet jak k politickým poznatkům plynoucím z rozboru celkového vývoje společnosti v měřítku světovém, tak ke všem silám působícím v té které zemi, tj. k podmínkám specifickým, a nezaměňovat přání za skutečnost. Víme, že i ideologie a stejně tak i přání, tužby atd. — též nepřátelské — se za určitých okolností stávají materiálními silami. Tím,

že ke všem těmto silám a zkušenostem obrací svou pozornost a analyzuje je, dospívá vědecké studium politiky k závěrům, jež jsou základem politického jednání; právě z těchto závěrů musí vycházet politika jako umění, a to na všech úsecích politického jednání.

Při vymezení politiky jako vědy je třeba se vyvarovat schematického pohledu na její vztah k ostatním marxistickým společenským vědám. Všechny tyto vědy (včetně marxistické sociologie, jež má jistě značný význam pro studium politiky) spolu souvisejí a více nebo méně se i vzájemně podmiňují. Jim všem — a nikoli snad jen politice — dává filosoficko-teoretickou, noetickou a metodologickou základnu historický materialismus, jenž poznatky všech těchto disciplín shrnuje a jejich teoretickým a filosofickým zobecňováním dochází ke stále hlubšímu a také novému poznání nejobecnějších zákonů společenského vývoje a tendencí společenského pokroku. Toto poznání usnadňuje marxistické politice najít teoretická a praktická řešení nově vzniklých problémů, s nimiž se při sledování svých cílů setkává. Jejich řešením a svými novými poznatky, čerpány z praxe, obohacuje pak politika i tu část marxismu, která jí v nejobecnějších rysech cestu k uskutečnění jejích cílů ukazuje: socialismus jako vědu.

Jak již uvedeno, předpokládá vědecké zkoumání politiky, aby se přihlíželo i k poznatkům ostatních společenskovědních disciplín. Především je tu nezbytným předpokladem sledování ekonomického dění a znalost konkrétních ekonomických souvislostí a tendencí, jakož i výsledků marxistické ekonomické teorie. Je třeba mít na mysli, že vztah mezi jednotlivými společenskými vědami je dialektický; ač jsou různým způsobem vzájemně spjaty, jsou zároveň — vzhledem ke své vlastní specifičnosti — objektivně samostatnými vědami v rámci celkové společenské teorie marxismu, v rámci marxismu. Jsou samostatné, odlišné, ale vzájemně se i doplňují a místy prolínají, a proto jsou i v jistém smyslu neoddělitelné. To platí v plné míře i o vztahu politiky k ostatním marxistickým společenskovědním disciplinám.

* * *

Všekeré politické dění na světě, všechny druhy politické aktivity a všechny politické vztahy jak uvnitř jednotlivých států, tak i mezi nimi je třeba studovat v jejich vzájemné souvztáznosti; tím je v nejhrubších rysech opsán široký okruh otázek tvořících předmět politiky jako marxistické vědecké disciplíny. Tato disciplína studuje ekonomický, politický a ideologický boj vykořisťovaných a utlačovaných na celém světě a působení všech činitelů, kteří tento boj kladně nebo záporně ovlivňují; zabývá se zejména všemi formami a prostředky revolučního třídního boje, jichž dělnická třída používá v kapitalistických zemích nejen ke svému vlastnímu osvobození, nýbrž — na rozdíl od všech dosavadních tříd — současně i k osvobození celé společnosti od vykořisťování a všech forem útlaku; v zemích, kde dělnická třída již dobyla státní moci, se zabývá výzkumem všech politických problémů spojených s výstavbou socialismu a komunismu, zejména problémem dalšího prohlubování demokracie. Marxistický výzkum politiky především analyzuje podmínky a metody boje světové socialistické soustavy a mezinárodního komunistického hnutí za zajištění světového míru a společenského pokroku a rovněž tak studuje formy a prostředky boje, jichž používají vykořisťovatelské třídy k prosazování, jakož i k záchově a k obraně svých třídních zájmů. Také emancipační boje národů, národnostní otázka a vztahy mezi národy jsou předmětem jeho studia. Politický výzkum kromě toho analyzuje obsah a účinnost politického působení rozličných struktur rozmanitých politických institucí v zemích všech společenských soustav a zkoumá vliv různých ideologií na politický postoj jednotlivých tříd a vrstev společnosti a studuje povahu, činnost a politické působení společenských hnutí, organizací a politických stran nejrůznějšího zaměření, složení a vlivu. Poznatky plynoucí z tohoto mnohostranného studia slouží politické praxi mezinárodního komunistického hnutí a jsou jí stále prověřovány.

Výzkum politiky, jenž zásadně vychází z rozboru celkového vývoje společnosti, předpokládá znalost dosaženého stupně vývoje výrobních sil v té které zemi nebo části světa, jakož i jejich vlivu na výrobní vztahy, znalost nových jevů a změn v těchto vzta-

zích a zodpovědění otázky, nakolik a jakým způsobem daná ekonomika splňuje objektivní potřeby hospodářského a celospolečenského rozvoje. Marxistický přístup k vlastní politické problematice vyžaduje, aby se přihlíželo ke všem podstatným souvislostem, především k danému poměru třídních sil v měřítku světovém, který přímo nebo nepřímo ovlivňuje veškeré závažnější politické dění v dnešním světě; analýza kladných změn v tomto poměru — jak známo — umožnila dospět k novým řešením některých základních otázek politické teorie a praxe světového komunistického hnutí. [XX. sjezd KSSS.] Při analýze poměru třídních sil v imperialistických a rozvojových zemích a objektivních možností progresivního ovlivňování vývoje jejich společenské struktury a jejich vnitřní a zahraniční politiky, jakož i při hodnocení možností pokrokových revolučních přeměn v těchto státech je třeba přihlížet k tomu, že působení inherentních vývojových zákonů třídně antagonistických společností je stále více ovlivňováno působením světové socialistické soustavy na celkový vývoj lidské společnosti.

Hlavní úkol politiky jako marxistické společenskovědní disciplíny lze tudíž vidět v tom, aby svými konkrétními výzkumy

1. dospěla k hlubšímu poznání aktivních a též latentních sil, které mohou kladně ovlivnit poměr třídních sil v měřítku světovém [což na prvním místě vyžaduje soustavné zkoumání vývoje a působení společenské struktury, politických institucí, vnitřní i zahraniční politiky zemí světové socialistické soustavy, která ve světovém revolučním hnutí je předním činitelem a největší silou];
2. přispěla k určení nejúčinnějších způsobů politického působení jednotlivých komunistických a dělnických stran v konkrétních specifických podmínkách jejich zemí, tj. aby přispěla k stanovení politiky, která za daného poměru třídních sil v měřítku světovém těmto specifickým podmínkám a potřebám světového protimperialistického hnutí nejlépe odpovídá [což vyžaduje stálé zkoumání těchto potřeb a analýzu specifických podmínek jednotlivých zemí, srovnávání rozličných stanovisek revolučních marxistických stran k některým problémům a vědecký rozbor kladných a záporných zkušeností, které tyto strany získaly při uplatňování rozmanitých politických postupů, jakož i analytické hodnocení vlivu jejich politiky na celkový světový protimperialistický revoluční proces.

* * *

Vědecké studium politiky vyžaduje — jak jsme viděli — zkoumání politických vztahů nejen uvnitř jednotlivých států, nýbrž i mezi nimi. Tyto mezinárodní politické vztahy však nejsou prostou sumací zahraničních politik různých států; jde tu již o jinou kvalitu, která je determinována složitějším způsobem: vzájemným působením všech ostatních společenských vztahů a politických sil v měřítku světovém, vývojem vztahů mezi socialistickým, imperialistickým a tzv. třetím světem a především též působením světového protimperialistického revolučního procesu.

Analýza zahraničně politické aktivity jednotlivých států je inherentní součástí studia politiky. [Lenin v r. 1916 zdůraznil, že „odlučovat zahraniční politiku od politiky vůbec je nevědecké.“] Marxistická politická teorie považuje zahraniční politiku v podstatě za pokračování politiky vnitřní. Nelze však přehlédnout, že jen rozpoznání vnitřních vztahů zájmů a sil, tj. předpokladů a hybných sil vnitřní politiky státu, z níž vyrůstá jeho zahraniční politika, k jejímu pochopení nepostačuje. Cíle, které si kterákoliv politika staví, jsou totiž ovlivněny i působením vnějších sil a vztahů a zejména zahraniční politika je podstatně ovlivněna mezinárodními politickými vztahy, na jejichž využití a zpravidla i změnu se zaměřuje.

Politická praxe komunistického hnutí potřebuje stále naléhavěji vedle vnitropolitických analýz také vědecké rozborů otázek zahraničně politických, zejména nových nebo teprve se formujících jevů v mezinárodních politických vztazích a v celé mezinárodní či — přesněji řečeno — světové politice, jejichž podstata nemůže být na první pohled patrna. Ukazuje se, že vzájemně sepětí mezinárodní a vnitřní politiky je stále těsnější. Mezinárodní politické vztahy, ve kterých vládnoucí třídy různých států vždy usilovaly

o prosazování svých třídních zájmů, jsou od Říjnové revoluce — tj. od chvíle, kdy existuje státní moc dělnické třídy — mnohem bezprostředněji než dříve ovlivňovány třídním bojem; v kvalitativně nové fázi svého vývoje, která nastala vznikem světové socialistické soustavy a rozpadem koloniální soustavy, se i mezinárodní politické vztahy, byť je nelze pro existenci i četných jiných rozporů redukovat na třídní boj, staly jedním z jeho hlavních kolbišť. Mezinárodní politika má dnes stále větší váhu v rámci celkové politiky a osudy lidstva dnes závisejí na jejím vývoji daleko více než kdykoliv dříve.

Druhá věta Komunistického manifestu, hovořící o třídním boji, konstatuje, že tento boj pokudžde končí buď „revolučním přetvořením celé společnosti nebo společným zánikem bojujících tříd“. V minulém století ukázal Marx, že vývoj výrobních sil může umožnit, respektive umožní vykořisťovaným revoluční přeměnu společnosti, tj. přeměnu výrobních vztahů. Dnes je teoreticky možné — i když toto nebezpečí lze odvrátit —, že rozpor mezi výrobními silami a výrobními vztahy by mohl být odstraněn zcela zvláštním způsobem tím, že by místo k revoluční přeměně kapitalistických výrobních vztahů došlo k zničení všech (nebo téměř všech podstatných) výrobních sil společnosti, tj. k atomovému zničení civilizace. Proto dnes náleží k nejzávažnějším problémům studia světového prot imperialismického revolučního procesu otázka, jak zajistit mírové podmínky pro posílení nejmohutnějšího mírového činitele, tj. pro budování socialismu a komunismu v zemích světové socialistické soustavy, a jak v zájmu celého lidstva v jednotlivých zemích a v měřítku světovém neúčinněji bojovat za odstranění hrozby světové války a za zachování mírového soužití mezi státy s rozdílným společenským zřízením.

Zvláštního rozboru vyžaduje řada nových jevů v zemích státně monopolistického kapitalismu a v jejich zahraniční politice — zejména v jejich ekonomické politice (například vůči rozvojovým zemím a též v hospodářských stycích se socialistickými zeměmi) — které nasvědčují tomu, že se relativní samostatnost politiky vůči ekonomice, jež je v poslední instanci určující, nyní zvětšuje, ačkoli se zároveň vliv ekonomických procesů, hospodářských potřeb a zájmů na politiku těchto států často rovněž projevuje ještě výrazněji než dříve. Je jasné, že všude tam, kde jde o mocenské střetávání imperialismu s nastupujícími silami společenského pokroku, se politické zřetele dostávají na přední místo.

Jelikož politika v dnešním světovém dění nabývá stále dalekosáhlejšího významu, musí i její studium více než dosud vycházet z komplexního pohledu na toto dění a na všechny (zejména též ekonomické) vztahy v mezinárodním měřítku.

* * *

Svého času řekl Lenin, že „bolševici vytvořili zcela nové mezinárodní vztahy“, a to se skutečně stalo. Vytvářet mezinárodní vztahy nebo je měnit, to je ovšem činnost politická. Dnes se politické úsilí komunistů ve světové politice zaměřuje jednak na to, aby vztahy mezi socialistickými zeměmi, které jsou již vztahy nového typu, byly na základě společných obecných zájmů dále rozvíjeny směrem k prohloubení jejich jednoty v duchu proletářského internacionalismu, což předpokládá respektovat rozdílné objektivní podmínky a specifické zájmy těchto zemí; jednak na to, aby společným bojem všech prot imperialismických a pokrokových sil za demokracii, mír a společenský pokrok byly změněny nyníjší mezinárodní vztahy v celém dnešním třídně rozděleném světě. Jde o vytvoření normálních mírových vztahů mezi státy, o ozdravení mezinárodních vztahů přísným dodržováním zásady nevměšování do záležitostí jiných národů, zmařením každé agrese a řešením sporných otázek cestou jednání. Jde tedy o aktivní působení na mezinárodní vztahy, jež usiluje o mírovou spolupráci mezi národy a o upevnění světového míru, který z daných podmínek koexistence protikladných společenských soustav je též nejlepší podmínkou světového revolučního procesu. Jelikož se dnes mezinárodní vztahy mění více než kdy jindy, vyžaduje toto působení především znalost podstaty a hlavních tendencí jejich změn. Proto se nemůže všestranné studium politiky

(včetně politiky ekonomické) omezit na politickou stránku mezinárodních vztahů, nýbrž musí vycházet z komplexního pohledu na všechny jejich stránky, tedy rovněž na jejich stránku ekonomickou, právní, ideologickou, kulturní atd.; musí tedy vycházet i z pohledu na otázky, jejichž studium náleží jiným společenskovědním disciplínám. V zájmu naléhavých úkolů politické praxe a proto, aby se politika jako věda mohla na poli mezinárodním uplatnit jako účinný návod k jednání, musí být studium těchto různých stránek mezinárodních vztahů — nevyjímaje ani stránku vojenskou — soustředěno ve zvláštním studijním oboru, jenž je zkoumá v jejich vzájemné souvztažnosti a současně ze společného jednotčího pohledu, jenž je dán účelem tohoto studia: obohacovat politiku — její vědecké studium a její praxi — novými důležitými poznatky.

Komunistický manifest charakterizoval dějiny jako dějiny třídních bojů, nikoliv jako dějiny hospodářských vztahů. Ty sice určují, co se stát může, ale co se stane je přímo nebo zprostředkovaně výsledkem třídních bojů a i dnes je to — mutatis mutandis — v podstatě výsledkem všech dnešních ekonomických, politických a ideologických třídních a emancipačních bojů a úsilí o zdokonalování a upevňování socialismu ve světě. Proto musíme při rozboru dnešního dění ve světě a měnících se mezinárodních vztahů vycházet ze vztahů ekonomických, ale současně především zvážit politický význam a mezinárodně politický dosah analyzovaných vztahů a jevů.

* * *

Při studiu mezinárodních vztahů je především třeba usilovat o odhalování zákonitých souvislostí a tendencí; budeme-li však v první řadě chtít stanovit nebo najít nějaké zvláštní obecné zákonitosti, které studium mezinárodních vztahů individualizují jako samostatný obor, snadno se octneme ve sféře víceméně prázdných a nepotřebných abstrakcí. Studium mezinárodních vztahů totiž stmeluje pro účely výzkumu politiky rozboru náležející do různých disciplín, takže zákony a případně obecné zákonitosti, které samozřejmě i při tomto komplexním studiu lze objevit, budou náležet do oblastí studia buď těchto jednotlivých disciplín nebo několika z nich. (Je zákon nerovnoměrného ekonomického a politického vývoje kapitalismu, objevený Leninem, zákonem ekonomickým, politickým, sociologickým či historickým?)

Engels v Antidühringu zdůrazňuje, že ve společenských vědách je opakování situací výjimkou, nikoliv pravidlem — a pokud dochází k opakování, neodehrává se nikdy za úplně stejných okolností. Právě tato jedinečnost společenského dění je na Západě argumentem těch, kdo tvrdí, že tu — vzhledem k neopakovatelnosti, nahodilosti atd. — vůbec nemůže být zákonitost či jednotná vysvětlující teorie. My však vycházíme z toho, že se historická zákonitost prosazuje právě přes nahodilosti, a to jak v dějinách minulosti, tak i ve společenském dění přítomnosti. Objevíme-li při výzkumu mezinárodních vztahů novou zákonitost historického dosahu, půjde již o obohacení historického materialismu a zpravidla též třetí součásti marxismu, nauky o emancipaci lidstva, jak by se snad mohla nazvat tato součást, kterou všeobecně nazýváme vědeckým socialismem či komunismem. (Nesporně se v 19. století vznikem marxismu stal socialismus skutečnou vědou a tím se i politika stala vědou marxistickou.)

Zde snad nebude neúžitečně poukázat na některé filosofické problémy vědy historické. Ve svém *Kritickém nástinu filosofie dějin 20. století* odmítá sovětský filosof I. S. Kon tvrzení L. M. Kogana, podle něhož nejdůležitějším cílem historické vědy je poznání obecných zákonů vývoje společnosti. Kon v této souvislosti poukazuje na rozdíl mezi historií a teorií. Je třeba dodat, že objevování obecných zákonů společenského vývoje je úkolem všech marxistických společenských věd (tedy i studia politiky). V určitém smyslu však jsou badatelé v oboru mezinárodních vztahů „historiky přítomnosti“ (což je ovšem *contradictio in adiecto*) a je pro ně daleko přijatelnější (rovněž I. S. Konem citované) stanovisko G. E. Glezermana, jenž omezuje úkol historické vědy na vysvětlování konkrétního běhu vývoje společnosti, v němž se projevuje působení zákonů

studovaných jak historickým materialismem, tak i všemi ostatními společenskými vědami. Toto vysvětlování je i náš vědecký úkol v oblasti světové politiky a mezinárodních vztahů; jde tu ovšem o vysvětlování stranické, tj. sloužící boji, jednání.

I. S. Kon považuje za nejzdařilejší formulaci B. A. Grušina, že cílem historického bádání je reprodukce procesu vývoje objektu, tj. odhalování zákonitého procesu. Obdobně říká u nás K. Kosík ve své *Dialektice konkrétního* z filosofického pohledu a v obecnější rovině, že „dialektika není metodou redukce, ale metodou duchovní a myšlenkové reprodukce skutečnosti, metodou rozvinutí či explikace společenských jevů z praktické předmětné aktivity historického člověka“. Kosík se tu vyjadřuje abstraktně, ale naprosto přesně. Praktická aktivita člověka je východiskem a současně cílem i naší vědecké práce o problémech mezinárodního dění současnosti.

Ve své práci nesmíme redukovat složité na jednodušší nebo vyšší na nižší, musíme usilovat o odhalování zákonitých souvislostí a tendencí a nesmíme upadat do chyb období, ve kterém jsme trpěli jakousi inflací zákonů, z kterých mnohé ani zákony nebyly. Podobně nesmíme ve svém poměrně mladém studijním oboru považovat co možná všestranně vyformulovanou definici jeho předmětu za to nejdůležitější. Takové definování vede snadno ke scholastickým sporům. Lavoisier vytvořil v 18. století základy moderní chemie tím, že odhalil dosud neznámou souvislost; objevil, co se děje, když se něco spaluje. Předmět chemie se však dnes definuje zcela jinak než za jeho časů. Tím nemá být řečeno, že je zbytečné definovat předmět komplexního studijního oboru mezinárodních vztahů, nýbrž má být jen zdůrazněno, že to hlavní je konkrétní výzkum.

Je třeba začít výzkumem teritoriálním, výzkumy ekonomických, politických, ideologických a kulturních jevů, jejich souvislostí a tendencí, jak se odrážejí ve vnitropolitických a hlavně v zahraničně politických vztazích a záměrech, ve skutečném a možném politickém jednání; současně je třeba zkoumat obecnější než jen teritoriální problémy, neboť jejich skutečná podstata bude pravdivě odhalena jedině v kontextu všech souvislostí světové politiky a mezinárodních vztahů, o jejichž celkový rozbor v první řadě jde. V průběhu práce se nám pak předmět našeho studia bude stále více upřesňovat.

Východiskem výzkumu jsou fakta, byť fakta neexistují bez zobecnění, tj. jsou současně i výsledkem bádání, neboť skutečnost není na faktech nezávislá, ale není s nimi také totožná — je jejich vnitřním vztahem. (K. Kosík.) Tzv. subjekty mezinárodních vztahů nemůže výzkum přitom prostě ztotožňovat se subjekty mezinárodního práva, neboť subjekty tu jsou všichni činitelé, kteří ve světovém zápolení progresivních sil se silami imperialismu tyto vztahy v mezinárodním třídícím boji svým politickým působením a postojem vytvářejí a mění.

Objevuje se řada nových otázek, například v souvislosti s rolí třetího světa, s působením nacionalismu v nových podmínkách, s tendencemi integračními a desintegračními, s působením různých ideologií, zejména ideologie mezinárodního komunistického hnutí a s problémem jeho jednoty. Snad nejpodstatnější je analyzovat dění v základně (vědeckotechnickou revoluci a změny v ekonomických vztazích), a to z hlediska vlivu těchto procesů na světovou politiku.

Prohloubení našich dosavadních teoretických pohledů a též někdy i základních pojmů, jichž používáme při analýze světové politiky a mezinárodních vztahů, se stává nezbytným, stejně tak diskuse o nich a též kritické přihlídnutí k některým závažným poznatkům západní vědy.

Výzkum nových problémů a jevů a také analýza souvislostí, z kterých plynou, v nichž se objevují a které samy vytvářejí, slouží stanovení předpokladů vědecky fundovaného stranického jednání. Proto je třeba vždy vycházet z účelu, kterému výzkum mezinárodních vztahů slouží, tj. z toho, že marxisté tyto vztahy studují proto, aby na podkladě vědy, tj. vědecky zdůvodněnými metodami boje a organizace, mohla společenská hnutí a instituce vytvořit nejlepší podmínky rozvoje světového revolučního procesu směřujícího k emancipaci lidstva od vykořisťování a všech forem útlatku, a to na základě daných podmínek koexistence a v souladu s požadavkem koexistence mírové.